

*Berņiukams,
kurie siekē tēvišķojo prielankumo,
bet taip ir nepasiekē.*

* * *

Titanas Kronas nuvertė savo tėvą Uraną, todėl, susilaukęs savo vaikų, juos vos gimusius prarydavo, bijodamas, kad šie gali atimti iš jo valdžią, kaip kad jis anuomet pats sukilo prieš savąjį tėvą. Krono žmona Rėja sūnų Dzeusą slapta nuo vyro pagimdė kalno oloje Kretoje. Kronui praryti vietoj sūnaus davė akmenų ryšulį. Pasak vienos iš legendų, akmenų praryti negalėjo net dievas, todėl Rėja jam davė vaistų, nuo kurių jis atrijo anksčiau prarytus vaikus. Suaugęs Dzeusas pakartojė savo tėvo Krono kelią ir nuvertęs jį atėmė iš jo valdžią. Dzeusui buvo išpranašauta: jei jo žmonai Metidei gims sūnus, jis nuvers Dzeusą nuo sosto. Dzeusas išsigando pranašystės ir prarijo besilaukiančią Metidę, tačiau vaikas vis tiek gimė – tai buvo Atėnė, kurią kalvystės dievas Hefaistas išėmė iš Dzeuso galvos.

I. Milžinai

Seniai seniai, kai Žemė dar buvo labai jauna ir jūrų vandenys ne tokie tamsūs ir sūrūs, kai pasaulis nepažinojo nei rūstybės, nei atgailos, čia gyveno milžinai. Jų žingsnių aidą girdėdavo giliai tankiose giriose tūnoję žvėrys, milžinų galvas glostę ilgasparniai paukščiai, sukę aukštai danguje sūkuringus ratus. Didžiūnų mostai sukeldavę baisingus vėjus, o šokiai ir dainos pažadindavę net kietai įmigusių vandenų bangas.

Milžinų vyrai išplaukdavę didžiuliais laivais į jūras ir tinklais gaudydavę dideles ir riebias žuvis, kurių kadaise būdavusios pilnos jūros ir marios. Vyrų moterys likdavusios krante ir kantriai laukdavusios parplauksiančių mylimųjų. Vyrų moterys būdavusios dailios ir ištikimos, mylėdavusios atviromis didelėmis širdimis ir gausiai gimdydavusios sveikus ir gyvybingus vaikus. Kiekviena vaisinga milžinė per savo ilgą gyvenimą išnešiodavusi nuo dvylikos iki dvidešimties kūdikių, kuriems suteikdavusi didžių milžinų vardus. Šie greitai augdavę lakstydami tarp smėlio kopose suręstų namų, glostomi vandenyno vėjų ir čiūčiuojami motinų milžinių dainų.

Nespėjo motina Žemė keisti žiemas ir vasaras, o ma-
žieji jau, – žiūrėkit! – ūgiu sulig didžiūnais tėvais dangų
ramstyti pradėsią. Šitaip jie amžių amžius gyvenę prie
Pasaulio vandenyno ir vargo bei nepriteklaus neturė-
ję. Kartas keitė kartos ir atrodė, kad vieną dieną iš šios
milžinų genties išaugs ištis kažkas garbingo ir didingo,
kas pranoks visų milžinų protėvių lūkesčius ir norus, kas
galės įspėti ne tik gamtos paslaptis, suvokti ne vien di-
džiausius Visatos slėpinius, bet ir pajėgs suprasti dievų
jiems skirtą lemtį.

Bėgant amžiams ir milžinams plečiant valdas, pamažu
žuvingi vandenų plotai ėmė nykti ir trauktis, tarsi tuose
baisingai giliuose vandenyse žuvis, susivokusios, kad prie
šitų krantų tyko pavojus, savo naują vadą nukreipdavo ki-
tapus pasaulio krantų, kurių kraštų milžinai nepažinoję,
nes niekada mediniais laivais nebuvo taip toli nuplaukę.
Netrukus vyrai kaskart grįždavę iš jūrų vis tuštesniais lai-
vais – jų tinkluose vis rečiau įsipainiodavusi riebesnė žuvis,
o didžiųjų banginių, kuriais kadaise knibždėdavę motinos
Žemės vandenys, jau trys vasaros ir trys žiemos milžinai
nebematydavę visai.

Milžinų kaimą, kuris pamažu jau virto į miestą, užklu-
po nežinios dėl ateities laikai. Kas nutiksia, kai vyrai im-
sią grįžti visai tuščiomis valtimis? Seni ir sutrūniję sunkūs
tinklai vis dažniau dykai džiūdavę saulėje ant kopų ir mo-
terys ėmusios riboti maisto davinį.

Atkeliavo itin žvarbi šiaurietiška žiema. Rodėsi, kad
vandenynas atvėsias per vieną naktį, o svetingi gelsvo

smėlio krantai apsitrauksią aštriais ledokšniais. Vyrai nuo šalčio ėmę tirtėti net kūrenamose trobose, o ką jau kalbėti apie vaikus, kurie nesitraukdavę nuo įkaitintų akmenų. Iš pradžių motina jūra nusigręžė, o dabar ir sesuo saulė. Iš dangaus ant milžinų namų krito kiaukutų didumo snaigės.

Dalis vyrų, įpykę ant išdavikės motinos jūros, žygiavo į rytus, į tolimąsias girias, kur kasryt pasirodydavo sesuo Saulė, tikėdamiesi sumedžioti ėdesio. Didžiūnai brovęsi per tankias girias, galingais ir saulės bei vėjo nugairintais pečiais vertę tų girių medžius, baidydami paukščius ir baikščius žvėris. Milžinai buvę per dideli girioms, tačiau kantrūs ir vis keliavę į rytus, kol pasiklydę žemynų platybėse ir į genty prie smėlėtųjų vandenų daugiau nebegrižę.

Milžinų mieste slopo dainos, akloji žynė išpranašavo, kad artėja tamsūs ir nerimastingi laikai milžinų padermei – ledas ir sniegas sukaustysiąs jūras, užklosiąs žemę ir įšaldysiąs visa, kas gyva. Milžinų gentyje stojo tyla, tik mažieji, įsikniaubę į didžiules motinų krūtis ir sunkius akmenų karolius, čepsėjo.

Stojosi vyriausiasis senojo Kalo sūnus, didžiausias ir stipriausias iš milžinų, neišėjusių į tankiąsias girias. Kalo sūnus jau seniai turėjo tvirtą žodį tarp milžinų, vyresni jį gerbė ir pasitikėjo. Senojo Kalo sūnus pranešė, kad ateinantį pavasarį su vyrais suręsias patį didžiausią laivą, kokį tik gali suręsti milžino rankos, ir su drąsiais vyrais plauksiąs į pasaulio pabaigą, kur nuo vis labiau vėstančių vandenų turėtų slėptis didieji banginiai.

Gentyje kilo murmesys. Kur tai matyta, kad milžinai plauktų į toli kiek tik akys užmato, kur matyta, kad jie pamintų protėvių įstatymą ir peržengtų krintančio vandens ribą? Milžinai tikėjo, kad, visą laiką plaukiant į vakarus, galiausiai atsiversiąs pasaulio kraštas, kur visas pasaulio vanduo krenta nuo skardžio į didžiulę, milžino protui nesuvokiamų platybių lomą, kurioje naktimis slepiasi sesuo saulė. Ten dabar šiltesniuose vandenyse slepiasi banginiai ir didžiosios žuvys, kadais jau pasitraukusios iš milžinų jūrų vandenų. O kur jos galinčios daugiau būti, jeigu ne pasaulio pabaigoje? Kur?

Laikai keičiasi ir, kad išliktų, visi vieningai sutarė, jog siųs vyriausiąjį senojo Kalo sūnų su dar vienuolika pačių stipriausių vyrų į pasaulio kraštą. Kaip nutarė, taip ir padarė. Atėjus pavasariui jie surentė tokį didelį laivą, kokio motina jūra nebuvo mačiusi. Laivas plūduriavo tarsi didžiulė medinė sala, į kurią moterys sunėšė geriamąjį vandenį, tinklus, banginių medžioklės įrankius ir viską, ko reikia laivui, parengtam į ilgą kelionę jūron.

Vyriausias senojo Kalo sūnus pabučiavo pražilusią motiną, antrojo kūdikio besilaukiančią žmoną, apkabino vyriausiąją savo dukrą ir pažadėjo kaip įmanydamas greičiau sugrįžti. Moterys, sudėjusios visas viltis į šį vyrą ir jo įgulą, prislėgtos mojavu pamažu tolstančiam laivui, vis linkėdamos palankių vėjų ir taikių motinos jūros bangų. Laivas pamažu vis tolo, kol pavirto mažu juodu taškeliu, kol didžiulis horizontas, kur kas didesnis už milžinus, ėmė ir prarijo tą juodą aguonos grūdą kartu su tekančiais į pasaulio kraštą vandenimis.

Tąnakt moterys, nešinos deglais ir vedinos vaikais, išdygo tarp kopų. Visa pakrantė iš tolo ėmė zuiti, lyg joje klajotų spiečius jonvabalių. Jos meldėsi atvirai mylinčiomis širdimis, spausdamos prie savęs atžalas, o dažna dar ir glosydama įščiose besiruošiantį ateiti palikuonį. Jos laukė grįžtančių vyrų iš už jūrų vandenynų, mojuodamos ugnimi, kad vyrai iš tolo atpažintų savus gelsvojo smėlio krantus, tačiau jie vis nesirodė.

Seni ir ligoti milžinai prie jūros nesiartino – blogas ženklas. Tik iš tolimų kopų, nuo durų slenkščių, ankančiomis akimis stebeilijosi į tolį, tikėdamiesi, kad ta siaubūnė pasaulio pabaiga iš savo nasrų išspjaus mažą aguonos grūdelį ir leis jiems sugrįžti. Vaikai vis augo, maisto atsargos vis seko. Pavasarį pakeitė dar neregėti itin rūgštūs ir gausūs vasaros lietūs, kurie ėmė deginti medžių lapus ir žolę. Milžinų motinos suvarydavo vaikus į namus ir tik retais protarpiais, kada nelydavo, leisdavo jiems išeiti į lauką ir nubėgti prie jūros.

Dukra vis klausdavo motinos, kur tėtis, kada parplauks laivas, kada bus žuvies... Kada, kada, kada... Kadaisė ramiai ir dosniai tekėjęs laikas tapo priešū, kurį reikia kaskart atremti pečiais ir žodžiais. Badas su rūgščiu lietumi smelkėsi į milžinų namus ir skaldė nuo seno taika ir dosnumu garsėjusią gentį.

„Kur jie?“ – klausdavo moterys iš pradžių aklosios žynės, o vėliau vien savęs. Lyg „kur jie?“ taptų priežodžiu, nieko nebereiškiančiu sunkumų ir alkio prieskoniu, kol „kur jie?“ pavirto tik mitiniu aguonos grūdu amžinai

tuščiam horizonte, sudužusios vilties simboliu. Milžinai iš pradžių klausdavo vieni kitų, kas galėję nutikti vyriausiajam Kalo sūnui ir įgulai, vėliau Kalo sūnaus vardą pakeitė tiesiog klausimas, kas galėję nutikti laivui, o galiausiai ir laivas išnyko iš milžinų genties, tarsi jo niekada nebūtų buvę.

Atėjo neregėtai šalta žiema. Horizonte – jokio aguonos grūdo, jokio mažyčio juodo taškelio. Motina jūra – išdaviškė. Milžinų akys tapo priblėsusios, judesiai išsekę ir vangūs. Vaikai – paliegę ir nustoję augti. Mirštantys senoliai milžinai. Mirštančios milžinų moterys. Mirštantys milžinų vaikai.

Kažkas tamsiuose milžinų namuose paklausė: „Kur jie?“ Kažkas į šį klausimą atsakė kitu klausimu: „Kas tokie?“

Amžinas šaltis atėjo iš šiaurės ir, kaip buvo sakiusi akloji žynė, ėmė stingdyti visa, kas gyva Žemėje. Tik jūra, rodos, dar nepasiduodama, vis stūmė į krantą sušalusią kristalų bangas. Vandenys dar niekada nešvokštė taip sunkiai kaip sergantys patamsėję plaučiai. Serganti motina Žemė. Sergantys jos vaikai milžinai. Badas.

Horizonte – nė menkiausio aguonos grūdo.

Dar prieš užpustant milžinų namus, vyriausiojo senojo Kalo sūnaus žmona nuėjo prie ledijančios jūros. Vėjai draikė jos šešių metrų plaukus, lyg sunkią burę išpūtė sijono audėklą, bet moteris sukandusi dantis žygiavo per sniegą prie išdaviškių vandenų. Palikusi namuose negyvą berniuką ir merdinčią iš bado dukrą, ji sugniaužė kumščius prieš jūrą ir grūmodama pasaulio pabaigos siaubūnei, – o gal labiau

išdavikui vyrui, – ėmė rėkti taip, kaip tik gali rėkti viską praradusi žmona ir motina. Rėkė, kol plaučiai prisipildė ledinio oro, kol rankos pamėlo nuo šalčio, o sulinkusios kojos parklupdė ant kranto – lyg būtų ilgai keliu ėjęs priešistorinis gyvūnas ir nusprendęs prigulti nakčiai.

Šitaip miršta viską praradusios žmonos ir motinos. Iš-kankintos sielvarto.

Vyriausiojo senojo Kalo sūnaus žmona gulėjo pajūryje. Šėlstantis vėjas, pamažu įsukdamas pūgą, žaidė su šešiame-triniais plaukais: čia paguodžiamai glostantis sruogomis amžinai užmigusios milžinės veidą, čia, – žiūrėk, – šiurkščiai atplėšdamas ir tarsi bandydamas nutempti kūną į nesveikai švokščiančius vandenis.

Milžinė stingo ir smego į smėlį, kol potvynio vanduo apsėmė jos palaikus ir pasiglemžė sau.

Neilgai trukus tamsiame horizonte iš nebūties, iš pačios pasaulio pabaigos siaubūnės burnos pasirodė mažas, daug mažesnis už sudžiūvusį aguonos grūdą, beveik neįžiūrimas juodas taškelis.

Aguonos grūdas. *Tuštesnis už tuščiai iššvaistytą viltį...*

Pasigirdo įsakmus beldimas į auditorijos duris.

– Tuštesnis už tuščiai iššvaistytą viltį, – atsikrenkštęs parkartojė dėstytojas ir atsitraukęs nuo užrašų nuėjo atidaryti durų.

Pro duris įžengė trys uniformuoti vyrukai. Nė nepasiveikinę niekinamai nužvelgė auditoriją. Nužvelgė taip, lyg jiems viskas čia priklausytų. Vienas iš jų baksnojo į studentų sąrašą ir skaitė pavardes, o kiti du po kiekvienos pavardės

ragino tuos studentus kuo greičiau susikrauti daiktus ir ruoštis eiti.

Dėstytojas stebėjo ir tylėjo. Jis nieko ir negalėjo pasakyti. Žvelgė į auditoriją, tarsi ji būtų vienalytė pilkšva košė, nenorėjo nieko išskirti, tačiau sufokusavęs žvilgsnį į merginas, kurių pavardės buvo perskaitytos, pajuto, kaip jo kūnu nuėjo šiurpulys.

Šiurkštūs vyrai perskaitė visų esančių merginų pavardes. Merginos išbalusios ėmė leisti auditorijos amfiteatro laiptais ir rikiuotis prie išėjimo. Lyg būtų kuo nusikaltusios. Lyg būtų kažką padariusios bloga. Viena iš jų pametė šūsnį užrašų. Pritūpusi ėmė juos rinkti dribančiomis rankomis. Rodos, tuoj nualps arba jos raudoni aukštakulniai nebeatlaikys sunkio. Karininkas priėjęs prie merginos ėmė šaukti kaip patrakęs šuva, kad pasiskubintų. Jeigu tas vyras iš tikrųjų būtų šuva, – dingtelėjo dėstytojui, – jis nė nemirktelėjęs perkastų jai gerklę. Mergina verkė be garso ir susirinkusi popierius nukaukšėjo prie eilės galo.

Tylintys studentai žiūrėjo iš amfiteatro. Tarsi į spektaklį, į kurį bet kada gali būti pakviesti improvizuoti. Nė vienas neištarė nė žodžio.

Drąsi studentė iš susigrūdusiųjų prie auditorijos durų paklausė skaitančiojo sąrašą:

– Pone, ar mus iki vakaro paleis? Mama namie ruošia vakarienę, laukiame svečių, ji labai jaudinsis, jeigu vėluosiu. Ar galiu jai paskambinti ir pasakyti, kad ji nesijaudintų ir kad man viskas gerai...

– Jokių skambučių! Visos eisite su mumis. Nesigrūskite. Greičiau, ar užmigot, šliundros!? Greičiau, greičiau, greičiau!

Merginos buvo išvestos į koridorių, kuriame zujo kiti karininkai, stoviniavo studentės. Įsibrovėliai nė neatsisveikino. Ne, juk viešpačiai neatsisveikina. Jie ateina, pasiima tai, ko nori, ir išeina.

Trinktelėjo durys ir auditorijoje tapo tylu. Lyg morge. Kurį laiką dėstytojas žiūrėjo į duris. Jis žinojo, kad likę studentai jį stebi. Dar geriau – laukia žodžio. Gal net paaiškinimo ar paguodos. Tos durys dėstytojui akimirką susisiejo su ką tik skaityta legenda apie milžinus. Durys, kurios kaip pasaulio krašto siaubūnė įtraukė gyvuosius.

– Kur aš sustojau? – pasitaisė akinius ir žvilgtelėjo į popierius, lyg bandydamas juose įžiūrėti skaitytą sakinį, pamatyti aguonos grūdą.

Auditorija tylėjo. Dėstytojas žinojo, kad ne šito jie laukia, tačiau jam atrodė, jog protingiausia bus, jeigu jis viską pamirš ir grįš prie paskaitos. Juk, šiaip ar taip, nieko neatsitiko, jos visos saugiai dar šį vakarą grįš namo ir kaip įprasta pradės ruošis rytdienos paskaitoms.

– Taigi... Tuoj rasiu... Štai. „Tuštesnis už tuščiai iššvaisytą viltį.“ Ką legendoje galėtų reikšti šioji eilutė? Kas galėtų pasidalyti savo įžvalgomis?

Auditorijoje tylu. Dėstytojas pirmą kartą pakėlė akis į sėdinčius vaikus ir, kaip buvo įpratęs, smiliumi pasitaisė akinius. Vienas studentas paskubomis susikrovė užrašus į kuprinę ir nusileido iš paties viršaus. Dėstytojas bandė

įžiūrėti to vaikino veidą, jam atrodė, kad jis labai skuba, tačiau apsiriko. Tai buvo ne skubėjimas, o jaunuolio ryžtas, peraugęs į maištą. Studentas nukulniavo į apačią kuo garsiausiai žengdamas, savo kaukšėjimu pasakydamas daugiau, nei reikia. Nusileidęs, rodėsi, tuoj spjaus, bet tik paniekinaimai nužvelgęs išėjo trenkdamas durimis.

Auditorijoje pasidarė dar tyliau. Dėstytojui prieš akis – to jaunuolio veidas. Kupinas paniekos. Bet kodėl jam? Ką jis turėjo padaryti kitaip?

– Negi niekas nepasakys? Ką reiškia toji eilutė?

Tylą pertraukė gabaus studento balsas:

– Tai vilties praradimas. Akivaizdu, kad tame laive, kuris pasirodė jau milžinams išmirus, nieko nėra. Jis tuščias kaip ir žlugusi viltis, tačiau pasakymas „tuštesnis už tuščiausią viltį“ gana nevykęs, kadangi primena „sviestas sviestuo-tas“ – perdėta hiperbolė. Tokių literatūrinių „pagražinimų“ legendoje yra daug.

– Tęskite, – padaršino dėstytojas, jausdamas, kaip durų trenksmo garsas pamažu nyksta iš jo atminties.

– Legenda pilna sentimentalumo. Pavyzdžiui, – studentas žvilgteli į savo užrašus, – „moterys būdavusios dailios ir ištikimos, mylėdavusios atviromis didelėmis širdimis.“ Kurių galų jas šitaip subordinuoti? Akivaizdu, kad jos paklusnios patriarchalinei milžinų valdžios formai ir pernelyg primena mūsų civilizacijos tvarką. Mes nežinome, kokios tos milžinų moterys buvo, bet teksto autorius akivaizdžiai turi tradicinę vyro ir moters sampratą ir kuria pasakojimą, utopiškai pateikdamas moteris kaip ištikimas patrauklias

gimdytojas, taigi vyrų ištikimas tarnaites, kaip priedą prie ginklo ir kitų atributų, kurie milžiną „paverčia“ vyru. Kodėl ištikimybė nepamainėta kaip esminė milžinų vyrų vertybė? O ištikimosios milžinės dramatiška mirtis prie jūros – poetika panaši į perdėtą patetiką – sentimentalų, „neskanų“, atgyventa ir dar kartą liudija, kad milžinė buvo pavergta patriarchalinės valdžios. Kitaip sakant, iš tokios sentimentaliosios beletristikos „išaugama“, kai baigiama gimnazija.

– Hummm... Visi šioje auditorijoje mano panašiai?

Dėstytojas nuleido smakrą, kad pro pasislinkusius akinius galėtų nužvelgti auditoriją. Taip elgdavosi, kai studentai jį pažeisdavo, manė šitaip atrodantis tvirtesnis.

– Atmeskime ribotas raiškos priemones ir feminizmą, – vėl atsikrenkštė dėstytojas. – Pakalbėkime apie turinį. Kiek legendoje išvelgiate mokslinių faktų?

Dalis studentų ėmė tarp eilučių ieškoti, kiti tiesiog apsimetė dėbsą į tekstą. Netrukus tas pats studentas prabilo:

– Gal geografinė padėtis? Jie gyveno prie jūros, nebuvo prisitaikę gyventi žemyninėje dalyje, nes pagrindinis pragyvenimo šaltinis buvo žvejyba, juk jų kapavietė atrasta prie vandens, išlikę žūklės įrankiai. Dar... Štai... Milžinų moterys gausiai gimdydavusios. Kapavietė byloja, kad būdavę daug palikuonių.

– Tikriausiai norėjot pasakyti – vaikų? – pataisė dėstytojas.

– Ne, norėjau pasakyti palikuonių. Juk jų veislė ne žmogiškos kilmės, ar ne? Kaip dinozaurai, mamutai ir kiti gyvūnai?

Dėstytojas suraukė antakius. Studentas žiūrėjo į jį bejausmiu veidu, akivaizdžiai mėgaudamasis savo įžvalgomis.

– Gerai. O kaip dėl aklosios žynės? Kaip dėl Kalo ir jo žmonos?

– Manychiau, tai absoliuti teksto autoriaus išmonė. Nėra jokių mokslinių įrodymų, kad būtų galima pagrįstai sieti Kalo egzistavimą su archeologiniais duomenimis. Kapavietėje nebuvo rastas nė vienas suaugęs vyriškosios giminės milžinas...

– Nes jis su vyrais išplaukė į jūrą ir negrįžo. Kaip jis gali būti kapavietėje? – prunkstelėjo vienas iš studentų.

– Taip, bet pagal legendą krante pasiliko seniai. Tada kur jų palaikai? Na nebent milžinė, mirusi prie jūros. Jos palaikai buvo atkasti atokiau nuo kapavietės, o poza byloja, kad ji palaidota ne pagal papročius. Tarsi apskritai būtų nepalaidota – tą rodo mokslinė ekspertizė, kuri nustatė, kad šios moters palaikai nebuvo taip giliai po žeme kaip kapavietės milžinų... O senoji žynė? Kas per idiotas rašė šį tekstą?!

– Aš rašiau! – staigiai atkirto dėstytojas, jausdamas, kaip pamažu veidą išpylė karštis.

– Atsiprašau, dėstytojau, nežinojau, – nudelbė studentas akis.

– Žynė neegzistuoja, jeigu tokia ir buvo, nė vienu palai-
kų aprašymas neatitinka jos apibūdinimo. Tai išmonė.

– Kol kas. Juk jūs nežinote naujausių tyrimo duomenų, – šyptelėjo dėstytojas, įsitverdamas į suolo kraštus.

– Tačiau čia kažkas nelogiška, – vėl prabilo studentas. –

Jeigu moterys yra vaizduojamos patriarchalinės visuomenės sistemoje, tai akloji žynė, kuri žarsto patarimus, turėtų būti matriachato galva. Dabar atrodo, kad milžinų pasirikimus lemia ir žynė, ir patys vyrai... Kaip tai įmanoma? Tai panašu į vyriškos ir moteriškos valdžios simbiozę...

Dėstytojas jautė, kaip į skruostus ir ausis plūsteli antroji karščio banga.

– Prašau, ten gale matau pakeltą ranką... Kalbėkite, – parodo į aukštai sėdintį studentą auditorijos gale.

Jo paskaita – skylėta valtis. Vanduo sunkiasi ir jis abejoja, ar vertėjo nagrinėti šią legendą.

– Dėstytojau, aš nesuprantu, kam nagrinėjame šį kūrinį? Tai kažkoks patikrinimas, ar mes gerai susipažinę su mokslinėmis išvadomis? Akivaizdu, kad tai tėra, atsiprašau, jūsų literatūriniai bandymai, fantazija, kurią priimu kaip gražią utopinę hipotezę, bet, atsiprašau, nematau prasmės skaityti šio teksto, nes jis absoliučiai nesuderinamas su realybe.

Dėstytojas vėl nuleido smakrą ir per akinių viršų susirado kalbantįjį. Bandė atrodyti įtarus ir kaip nors sutramdyti plūstantį raudonį.

– Ar nebus aptariamas milžinų padermės kanibalizmas, kaip ir žadėjote? – tarstelėjo vėl pirmasis studentas, pajutęs, kad dar truputis ir dėstytojas paskęs su visu savo skylėtu laivu.

– Ak taip... Būtinai... Na, o šie popieriai... – pakėlė lapus nuo stalo ir sulygino kraštus. – Šita istorija... Tai... Na, žinote, visur vien tik sausa mokslinė faktografija. Ši civilizacija nusipelnė savos istorijos ar bent legendos... Tai tik

bandymas suteikti jiems savitą charakterį, remiantis moksliniais faktais ir... truputį žmogiškumu.

Auditorijoje visi nutilo. Dėstytojas akimirką žvelgė į teksto lapus ir lyg svarstė, ar nereikėtų jų sviesti į šiukšlių dėžę studentų akivaizdoje: gal tada jie pamanytų, kad tai tebuvo paskaitos pokštas, bet jam pokštauti nebūdinga. Ne, geriau išmes, kai jie visi išeis. Jis garsėjo susitvardymu net aštriausiais konflikto momentais.

– Sakote, norite žiaurumo? – beveik linksmai tarstelėjo, palikdamas legendą ir paimdamas iš stalčiaus projektoriaus pultą. – Pažvelgsime į archeologų darbo vietą, kurioje dar šį rudenį buvo padarytos pačios naujausios milžinų kapavietės nuotraukos.

Kurį laiką visi tylėdami laukė, kol projektorius pradės rodyti ryškų vaizdą. Netrukus pasirodė pirmosios nuotraukos, kuriose vaizduojami kruopščiai atkasti suakmenėję griaučiai.

– Iš pirmo žvilgsnio nė nepasakysi, kad tai milžinų palaikai, kol šalia jų neatsistoja gyvas žmogus. Milžinių ūgis, kaip matote, siekia dvylika–penkiolika metrų – įspūdingas dydis. Ar bent galite įsivaizduoti, kad prieš daugiau nei milijoną metų šioji rasė gyveno mūsų žemėje? Ten, kur įplaukia laivai į mūsų uostą, kažkada buvę geltonieji smėlynai, stovėję suręsti jų trobesiai... Atleiskite, kalbu legendos žodžiais, tiksliai mes negalime pasakyti, ar jie gyveno trobose – trūksta nuoseklesnių tyrimų ir kasinėjimų, kad būtų atsakyta į daugelį klausimų.

– Neaišku ir tai, ar apskritai buvo tie geltonieji smėlynai, – pataisė studentas.

– Žinoma, ir tie geltonieji smėlynai, – pasitaisė akinius dėstytojas. – Kitą vertus, kas trukdo mums visa tai įsivaizduoti, kol vyksta kasinėjimai? Mes nieko nežinome apie šią rasę, tik tai, kad jų DNR dalinai gimininga žmonių DNR, tačiau tai tolimesnė išmirusi civilizacija. Beveik kaip Atlantida, tik šįkart mes turime kapavietę, ne vien tuščią mitologiją... Pažvelkite į šią nuotrauką. Tai suaugusios moters palaikai, gerokai apirę, nes juos ardė ne tik laikas, bet ir besikeičiantis klimatas, tačiau akivaizdžiai galime įžvelgti, kad ji, kaip ir kiti, palaidota gulinti ant šono... Atrodo, tarsi miegotų, tačiau iškart į akis krinta daugybė kaulų šalia jos dubens. Matote, štai čia, – rodo fotografijoje ir dalis studentų net palinksta, kad geriau matytų. – Tai vaikų griaučiai. Jie aptinkami kiekviename suaugusios milžinės kape. Žinau, ką galvojate, kad tai besilaukiančių milžinių kapavietė, tačiau mokslininkai nustatė, kad visos milžinės savo vaikus arba palikuonis, kaip jums patogiausiu, – krykštelėjo, – suėdė.

Dėstytojas padarė pertraukėlę, tikėdamasis diskusijos, bet studentai tylėjo.

– Kitoje nuotraukoje vėlgi matome panašų vaizdą. Ta pati laidojimo maniera, tos pačios nesuvirškintos mažųjų milžinių liekanos. Tyrimai patvirtina, kad išlikusiųjų kaulų atplaišos atitinka milžinių moterų dantų žymes. Štai kitoje nuotraukoje puikiai matyti milžinės numeris vienuolika išlikusi kaukolė su dantimis.

Dabar auditorijoje pasigirdo šurmulyš.

– Taip, taip... Nors jų kaulų struktūra panaši į žmonių, bet dantys aštrūs kaip ryklio. Tačiau priešingai nei mano...

hummm... aprašytoje legendoje, regis, moterys pasižymėjo kanibalizmu, nors tai prieštarauja sveikai logikai. DNR tyrimai rodo, kad palikuonys buvo itin artimi. Tai jų dukros ir sūnūs.

– Ar tai reiškia, kad milžinai išnyko, nes moterys suėdė savo palikuonis? – paklausė vienas iš studentų.

– Mes to pasakyti negalime, tačiau akivaizdu, kad kanibalizmas prie išnykimo vienaip ar kitaip prisidėjo. Mes negalime pasakyti, ar tai nėra laidojimo tradicija, kada mirus milžinų vaikui, moteris privalo jį suryti ir po to atgulti į kapą. Tai gana keistas reiškinys, mokslininkai kelia įvairias hipotezes, tačiau trūksta naujų tyrimų. Ateinantį pavasarį kasinėjimai bus tęsiami, tikimasi rasti milžinų gyvenvietes. Galimas daiktas, kad milžinų vyrų kapavietė yra kitoje vietoje.

– Ji gali būti bet kur, netgi po šiuo universitetu, – šyptelėjo studentas.

– Galimas daiktas, – linktelėjo dėstytojas pasitaisydamas akinius. – Priartinu kaukolės fotografiją. Gerai išžiūrėkite į šios moters dantis – jų gausybė, burna turėjo būti panaši į mėsmalę. Jais buvo galima lengvai perkąsti bet kokį kaulą, o tai padaryti padėjo išsivystę ir stiprūs žandikauliai...

– Patelės, – pertraukė uolusis studentas.

– Atsiprašau? – pakreipė galvą dėstytojas.

– Jūs pasakėte „moters“, bet ji nėra žmogus, visuose moksliniuose straipsniuose vartojama „patelė“ arba „milžinų patelė“, taip atskiriant tai, kas žmogiška, ir tai, kas priklauso šitai... vaikus surijusiai padermei.

Dėstytojas nudelbė studentą akimis, leisdamas suprasti, kad jis nekorektiškai pertraukė paskaitą.

– Matau, esate labai susipažinęs su šio tyrimo terminologija. Primenu, kad paskaitoje galiu vartoti man patinkančius sinonimus, net jeigu, JŪSŲ ĮSITIKINIMU, tai nėra sinonimai. Manau, kad čia buvusios studentės būtų sutikusios, kad, tarkime, kitos civilizacijos, tyrinėjusios žmonių „padermę“, moteriškos lyties atstoves geriau įvardytų „moterimis“, o ne „patelėmis“. – Jis vėl pasitaisė akinius. – Skiriame per daug dėmesio bereikšmėms sąvokoms, grįžkime prie nuotraukų.

– Žinoma, kad būtų mūsų studentės sutikusios, bet jų čia nėra, – tėškė kitas studentas ir dėstytojas suprato tai kaip kaltinimą. – Bet gal jų čia nėra todėl, kad jos yra patelės, o mes – patinai?

– Grįžkime prie tyrimo, – dėstytojas vėl įsikibo į stalo kraštus tarsi į siūbuojančio laivo bortą ir toliau vedė paskaitą, skirdamas daugiau dėmesio sunumeruotiems kapavietės radiniams, nuodugniai aptardamas jų datuojamą amžių ir reikšmę.

Koridoriuje buvo tylu. Auditorijoje studentai stebėjo fotografijas ir žymėjosi užrašuose smulkmenas. Greitai dėmesys milžinų kapavietei užgožė incidentą su studentėmis ir nevykusį literatūrinį pokštą.

– Štai ir priėjome prie naujausio archeologinio atradimo, kuris buvo paskelbtas prieš kelerius metus. Išlikę išnykusios civilizacijos rašmenys. Nėra pasaulyje patvaresnio daikto nei akmuo, štai kodėl vikingai ant jo raižė runas. Šiandien

negalime atsakyti, ar milžinai rašė ant kokių nors kitų daiktų, tačiau akmuo ilgaamžis, ant jo esanti informacija išliko net milijoną metų. Šalia kapavietės aptiktas granito monolitas byloja, kad milžinai turėjo savitą ženklų sistemą. – Jis pulteliu įjungia nuotrauką, kurioje nufotografuotas aptiktas akmuo. – Gal kam šauna į galvą, ką galėjo milžinai ant jo rašyti?

– Prakeiksmus? – juokais leptelėjo kažkuris iš auditorijos galo.

– Per daug prisiskaitėte apie senovės Egipto kapus... Na, kam?

– Kad galėtų perspėti? Perduoti svarbią žinią ateinančioms kartoms? Papasakotų apie save? Žymėtusi savo gyvenimo ciklą? – vardijo pirmūnas.

– Geri bandymai, tačiau nė vienas iš jūsų variantų netinka. Kam milžinams palikti ženklus akmenyje? Kam tą kadaise darė žmonės? – Dėstytojas nužvelgė auditoriją ir jam akimirka galvoje kilo poetiškas palyginimas: be merginų auditorija atrodė kaip išgenėtas atžalynas. – Dėl estetikos! – pasididžiuodamas pokštelėjo jis.

– Norite pasakyti, kad žmogėdros raižė akmenis, nes jiems buvo gražu?

– Kodėl būtinai žmogėdros?

– Tyrimai rodo, kad patelės suėdė ištisą kartą...

– Mes šito nežinome, – pasipiktino dėstytojas. – Tai skubotos išvados, juk negalime žinoti, kas moteris priverti suėsti savo vaikus.

– Jūs pernelyg simpatizujete šiai rasei, todėl nematote

realių faktų, – vėl rodė drąsą pirmūnas. – Atsiprašau, kad taip sakau, nes į šį mokslinį tyrimą žiūriu rimtai, rašau iš jo baigiamąjį darbą, todėl atsakingai renkuosi terminus.

Dėstytojas vėl nukaito.

– Tebūnie kanibalai, žmogėdros, kas tik norite, bet mes vis šnekame apie etinius dalykus, geriau grįžkime prie išlikusių rašytinių šaltinių... hummm...

Dėstytojas pajuto, kaip keli studentai ėmė kikenti. Kai kurie slapta, bet dėstytojas vis tiek jautė, kaip jaunuolių pilvo raumenys nevalingai trūkčioja, o gerklėje slopinamas pašaipus juokas. Karštis mušė į smilkinius. Ko jis gėdijasi?

– Ši fotografija buvo nusiųsta daugeliui žymių pasaulio profesorių, kurie šifravo milžinų paliktus simbolius. Kitą paskaitą aptarsime, ką kiekvienas simbolis reiškia konkrečiai, na o dabar siūlau nusirašyti eilėraščio vertimą. – Jis vėl per akinių viršų nužvelgė auditoriją. – Ne mano, aišku, o tų profesorių... Jūsų įvardyti žiaurūs kanibalai iš tikrųjų buvę tikrų tikriausi poetai.

Dėstytojas įjungė vertimą ir prisėdęs klausėsi, kaip studentai skrebino rašikliais. Žvilgtelėjo į laikrodį – dar truputis laiko. Pagalvojo, kad dar niekada nenorėjo, jog paskaita kuo greičiau baigtųsi. Išsitraukė servetėlę ir nusivalė pleiskanomis aplipusius stiklus. Jis ir vėl pradėjo kasytis pakaušį, nors stengėsi to nedaryti – šiandien tikriausiai nusidrėskė iki žaizdų. Po to palinko prie lapo ir perskaitė milžinų paliktą eilėrašį. Jau kokį šimtąjį sykį.

*Jie ateina iš siaurės, dideli ir galingi.
Perėję kapą, mano kaulus sulaužo
Kaip ledas pavargusių žolę suėda.*

*Aš renkuosi tarp smėlio ir ledo,
Renkuosi būtį kaip ginklą prieš amžiną miegą.
Jie ateina iš siaurės, dideli ir galingi –
Kaip man apginti, kaip dabar jau užmiršti
Ir tylą, ir taiką, ir laiką?*

*Jie ateina iš siaurės, dideli ir galingi.
Man teks pasirinkti, man teks vėl pamiršti –
Ir formą, ir jos amžiną vidų.*

*Man teks pasirinkti – smėlis ar ledas?
Dieve, jei tavęs ir nėra, ir niekad nebūsi,
Prašau, nors ledą ar smėlį.*

Prašau, tik ne šešėlį.

Prašau, tik ne šešėlį – kartojo dėstytojas palinkęs prie lapo ir pajuto, kaip smiliumi nusidrėskė prie plaukų linijos pleiskanotą odos lopą. Kuo daugiau kasėsi, tuo labiau jautė perstėjimo malonumą. Plaštaka persibraukė smilkinius ir pakėlė akis į auditoriją. Visi atrodė tokie tolimi ir atkariai papildęjusiais veidais.

- Prašau sakyti, – paragino, pamatęs kilstelėjusią ranką.
- Eilėraštyje pilna simbolių ir neaiškių metaforų. Ar ga-

lėtumėte pakomentuoti vertimo kokybę? Kiek čia poetikos ir kiek tikrosios milžinų mąstymo formos, nes... Nes sunku patikėti, kad...

– Kuo sunku patikėti? Kad kanibalai galėję kalbėti abstrakčiomis poetinėmis prasmėmis? – palinko dėstytojas į priekį ir atsirėmė pirštais į stalą.

– Tiesiog sunku patikėti: vis dar turime neiššifruotų žmonių raštų, o mokslininkams pavyko išsiaiškinti absoliučiai svetimos padermės rašytinę kalbą, kuri besanti labai panaši į mūsų. Tai kiekvienam keltų įtarimų, ar ne taip, dėstytojau?

Dėstytojas negirdėjo, ką pasakė studentas, nes prisiminė, kaip pirmą kartą perskaitė vertimą. Vaikščiojo savaitę sukrėstas ir pilnas besikartojančių eilėraščių žodžių. Skaitė eilėraščių kas valandą ir nejučia bandė įsivaizduoti save prie geltonųjų smėlynų, kalantį akmenyje šį kūrinį. Kokios širdgėlos, baimės ar abejonių jis būtų kamuojamas, jeigu jam būtų reikėję tai parašyti?

Pajuto, kaip smiliumi sukėlė saldų perstėjimą prie pakaušio. Jis bandė suvokti, kaip pasikeitė nuo tos dienos, kai gavo šį eilėraščių. Ne, šie studentai dar tik pradės gyventi juo, o jis jau toli. Per toli nuėjęs su šiais žodžiais. Staiga pirštais pajuto drėgmę – na štai ir žaizda.

– Šiandien tiek, – prabudo tarsį iš letargo. – Kitą savaitę tęsime ten, kur sustojome, ir aptarsime vertimo patikimumą.

Dėstytojas bandė susirasti kalbėjusį studentą, bet visi buvo pakilę sulig pirmaisiais jo žodžiais, tad nebegalėjo atskirti, kuris studentas kalbėjo. Jie išėjo iš auditorijos ir

dėstytojas dar kurį laiką sėdėjo sunėręs pirštus. Jautėsi pavargęs. Studentai visada kaip rykliai, jie su pasimėgavimu drasko dėstytojus, jeigu tik pajunta paskaitoje kraują. Jie tik vaikai, dar daug ko nesupranta. Jie trokšta aiškios ir neginčytinos tiesos. Juk pats toks dar neseniai buvo. Nieko, jie irgi suaugs ir viską supras.

Pagriebęs legendos lapus, įsidėjo į portfelį, išjungė projektorių ir išėjo namo.